

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Kallio, Eeva

Title: Viisus tienä

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Kallio, E. Viisus tienä. Teologia.fi, (2). <https://www.teologia.fi/artikkelit/1435-viisus-tienae>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Viisaus tienä

Onko viisaus samaa kuin oppiminen? Merkitseekö viisastuminen sitä, että ymmärtää jotakin uutta, mitä aiemmin ei vielä ymmärtänyt? Avaako kriisinjälkeinen kasvu oven uuteen? Ajatus kärsimyksestä ja vaikeuksista matkana viisauteen on tuttu myös useasta maailmanuskonnosta.

Elämänkulkua voi tarkastella erilaisten kielikuvien kautta. Elämän voi nähdä puuna, joka aloittaa kasvunsa, on kukkeimmillaan ja lopulta alkaa rapistua. Viimeinen askel on pudottaa lehdet tai neulaset ja kuolla. Elämän voi nähdä myös jatkuvasti yhä korkeammalle nousevana viivana. Tällöin oletuksena on, että siinä on erilaisia, laadullisesti toisistaan eroavia tasoja ja että nousemme yhä korkeammalle kasvun myötä. Toisinaan elämä nähdään kaarena, jonka huippukohta on keski-ikässä – matkan alku ja loppu ovat nouseva ja laskeva osa kaarta. Mitä sitten ovat elämä tienä ja viisaus elämän tiellä?

Mitäs tuosta viisastuit?

Pohjanani on suomalainen kansansanonta oppimisesta: kun joku törmää vaikeuksiin elämässään ja selvittää ne, ainakin synnyinseudullani Savossa oli tapana kysyä: "Mitäs tuosta viisastuit?" Tällöin kokemuksesta oppiminen nousee tärkeäksi tekijäksi viisastumisprosessissa. Useimmiten tällainen kokemus liittyy vaikeaan tapahtumaan, kriisiin tai elämän taitekohtaan.

Psykologian alueella puhutaan kriisinjälkeisestä kasvusta. Oletuksena on, että vaikeat tapahtumat toimivat pakottavalla tavalla siten, että ne edellyttävät koettelemuksen kantamista, läpielämistä, ymmärtämistä ja sitä, että niistä kristallisoituu opittu ydin. Tässä en tarkoita, että tapahtumat sisältäisivät jonkun tarkoituksellisen opetuksen. Sen sijaan niiden luonne on parhaimmillaan opettava.

Kaikki eivät kuitenkaan opi ja suostu muuttumaan. Mutta onko viisaus samaa kuin oppiminen? Voin oppia laskusäännön, mutta se ei ole viisautta. Viisauden osatekijänä mitä ilmeisimmin lienee, että ihminen on kokemuksensa kautta oivaltanut jotakin uutta, mutta se ei ole ainoa ehto viisaudelle.

Kriisinjälkeinen kasvu ja kärsimys

Kohdattuaan tarpeeksi syvän kriisin, josta on selvinnyt joltisenkin kelvollisena ja ehjänä, ihminen voi tietää jotakin sellaista, jota hän ei ilman tuon kriisin läpikäymistä olisi tiennyt. Toinen tekijä viisastumisessa onkin näkökulman laajentuminen: ymmärtää jotakin uutta, mitä aiemmin ei vielä ymmärtänyt. Tällöin avautuu uusi käsitys asioista.

Oliko vanha rakenne sitten vääränlainen? Ei, mutta se oli paras niissä olosuhteissa ja tilanteissa. Uudenlainen tapa mahdollistui vasta sitten, kun pois pääsyä aiemman elämän "pattitilanteesta" ei enää ollut. Alue, joka aiemmin tuntui

merkityksettömältä, osoittautuikin kiinnostavaksi, uudeksi tavaksi tutkia todellisuutta. Kriisinjälkeinen kasvu avaa siten – mahdollisesti – oven uuteen.

Tieteen kertomaa

Kehityopsykologian professori Judith Glück (2015) on nimennyt neljä viisauden päätekijää siitä lukuisasta mallien joukosta, joita nykyisessä viisauden tutkimuksessa on olemassa:

- (1) Viisaus ilmenee haastavissa ja vaikeissa elämäntilanteissa, kuten kriisien ja vaikeiden päätösten yhteydessä.
- (2) Viisaus sisältää laajan ja syvän, sekä suoran että epäsuoran, tieto- ja kokemusvaraston.
- (3) Viisaus sisältää ajattelun moninäkökulmaisuutta ja epävarmuutta, koska teemme päätöksiä rajalliseen tietoon perustuen.
- (4) Viisaudessa orientoidutaan kohti laajempaa eettistä hyvää, joka koskee yleisesti kaikkia ihmisiä.

Glückin mukaan kehityopsykologinen tutkimus osoittaa, että nämä neljä ulottuvuutta ovat viisauden yleisimmät piirteet (on siis huomattava, että Glück *tiivistää* tässä yli 10 erilaisen mallin peruspiirteet). Tutkimus antaa olettaa, että jos ihminen sisäisyydessään tai toiminnassaan työstää jotakin hankalaa ongelmaa, vaikka koko elämäntiensä ajan, siitä voi parhaimmillaan kristallisoitua jokin merkittävä uusi oivallus. Mutta tiede näyttäisi väittävän, että ainoastaan tämä tie – asian hankalalta tuntuva työstäminen – voi tuottaa tuon tärkeän elämäkokemustiedon. Myös äkillisten erillisten kriisien jälkeinen kasvu voi tuoda esiin viisautta, kuten edellä kuvasin.

Vaikka kyse on tieteellisestä psykologisesta tutkimuksesta, on mielenkiintoista havaita, että ajatus kärsimyksestä ja vaikeuksista matkana viisauteen on osa ”kovaa ydintä” useammassa maailmanuskonnossa, kuten buddhalaisuudessa ja kristinuskossa. Joissakin uskonnoissa, kuten taolaisuudessa, kärsivällisyyttä vaativa pitkä-aikainen harjoittelu on avain viisauteen.

Kuka on vapaaehtoinen kärsijä?

Missä on ihminen, joka ei toivoisi helppoa elämää? Kuka haluaa itselleen tieteen tahtoen vaikeuksia? Vaikka tutkijat todistelisivat, että kriisit ja pitkäaikainen vaikean ongelman kantaminen ja sen työstäminen eri keinoin voivat johtaa sisäiseen kasvuun, kuka ilmoittautuu vapaaehtoiseksi?

On muistettava, että kärsimyksen ihannoiti ja alleviivaaminen eivät aina ole välttämättömiä ehtoja viisauden syntymiselle. Ihmistieteissä on vaikea puhua ehdottomista lainalaisuuksista: kyse on ennemminkin todennäköisyyksistä. ”Helppo elämäkin” voi tuoda mukanaan kokemusviisautta.

Psykologiassa, kuten edellä mainitussa Glückin yhteenvedossa eri viisausmalleista puhutaan keskimääräisyyksistä, ei yksilöiden erilaisista poluista viisauteen. Näissä

poluissa voi olla eroja, mutta myös suurella todennäköisyydellä tiettyä samankaltaisuutta.

Viisauden paradoksit

Kriisien ja viisastumisen välinen yhteys voi olla visainen kysymys, jos sillä yritetään oikeuttaa ihmisen tarpeeton kärsimys. Kärsimistä ei voi koskaan asettaa tavoitteeksi, koska kyse olisi eettisesti hyvin arveluttavasta väitteestä. Vai olivatko eri maiden diktatuurien keskitysleirivangit jollakin tapaa jopa alttiimpia viisaudelle kuin me muut? Kuka tahansa huomaa helposti, kuinka paradoksaalinen väite on. Arkijärjen mukaan on niin, että viisaudelle altistavassa kriisissä tai pidemmässä kärsimisessä täytyy olla rajat, jotta voidaan puhua inhimillisesti kestävässä olevasta tilasta.

Viisauden tieteellisen määritelmän viimeinen kohta (vrt. Glück 2015), pyrkimys yleiseen hyvään ja eettiseen eli epäitsekkääseen toimintaan, on ideaali tila, joka voi tuntua suureelliselta. Pyrkimys voi kuitenkin ilmetä tavallisessa toiminnassa. Kyse voi olla pienistä teoista, kuten vaikkapa siitä, että kierrättää muovijätteensä sen sijaan, että antaisi niiden päätyä kalojen myrkkYROOAKSI valtameriin. Tässäkin ilmenee viisauden paradoksaalisuus: pieni teko voi koitua laajemman hyvän edistämiseksi.

Kolmas paradoksi liittyy siihen havaittuun tosiseikkaan, että viisaus perustuu pitkälti laajaan kokemusvarantoon. Näin ollen voisi loogisesti olettaa, että ikä tuo mukanaan viisautta. Näin ei kuitenkaan ole. Iän ja viisauden kesken ei ole olemassa suoraa yhteyttä mainitussa merkityksessä. Tällä hetkellä on esitetty kaksi oletusta viisauden ja iän välisestä suhteesta: niiden välillä ei ole johdonmukaista yhteyttä siten, että korkea ikä merkitsisi korkeaa viisautta (lineaari yhteys). Toinen oletus on, että viisaus on vähäisimmillään elämän alku- ja loppuaikoina ja vahvimmillaan elämän keskikohdassa, joka voidaan määritellä väljästi aikuisuudeksi (kurvilineaarinen yhteys).

Lopuksi

Olen esittänyt edellä joitakin psykologiseen tutkimukseen pohjautuvia väitteitä siitä, mitä viisaus on, ja pohtinut niitä eri näkökulmista. Ensinnäkin on huomattava, että käytetty Glückin viisauden määritelmä ei sisällä joitakin piirteitä, kuten myötätuntoa tai ylipäänsä vahvaa tunteiden merkitystä, jotka ovat korostetusti esillä muilla tutkijoilla. Vaikka elämäntietäviisaudessa, viisaudessa tienä, on erotettavissa tiettyjä piirteitä, niiden tarkempi erittely nostaa esiin uusia kysymyksiä. Ehkä onkin viisainta pidättyä vastaamasta lopullisesti. Kysymys viisaudesta on avoin ja ilmiö monimutkainen, joten varon antamasta mitään ehdotonta ja tarkkaa vastausta siihen, mitä viisaus tienä voi tarkoittaa. Olen tarkastellut viisaustietä ainoastaan sellaisena kuin se tällä hetkellä, tähän tieteelliseen ymmärrykseen, menetelmiin ja tietoon pohjautuneena tutkijalle näyttäytyy.

Kirjoittaja PsT Eeva Kallio työskentelee Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksella ja on Jyväskylän ja Tampereen yliopistojen dosentti (aikuisuuden kognitiivinen kehitys/aikuisuuden psyykkinen kehitys).

Kirjallisuus:

Baltes, PB & Staudinger, UM. 2000. "Wisdom: A Metaheuristic (Pragmatic) to Orchestrated Mind and Virtue toward Excellence". *Am Psychologist* 55/1, 122–36.

Gluck, J. 2015. "Psychology of Wisdom". *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, vol. 25. 2nd ed. Toim. N. J. Smelser & P. B. Baltes. Amsterdam & New York: Elsevier, 73-83.

Jayawickreme, E. & Blackie, L. E. 2016. "Exploring the Long-Term Benefits of Adversity: What Is Posttraumatic Wisdom?". *Exploring the Psychological Benefits of Hardship*. Toim. E. Jayawickreme & L. E. R. Blackie. Cham: Springer International Publishing, 41–52.

Kallio, E. 2016. "Aikuisuuden ajattelun kehityksen laaja kenttä – perusteita ja avoimia kysymyksiä". *Ajattelun kehitys aikuisuudessa – Kohti moninäkökulmaisuuutta*. Toim. E. Kallio. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 15–55.

Le, T. N. & Levenson, M. R. 2005. "Wisdom as Self-Transcendence: What's Love (& Individualism) got to do with it?". *Journal of Research in Personality* 39/4, 443–57.

Weststrate, N. M. & Glück, J. Painossa. "Hard-Earned Wisdom: Exploratory Processing of Difficult Life Experience is Positively Associated with Wisdom". *Developmental Psychology*.